

Loshult kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Åsa Eriksson Green 2020-03-16

Regionmuseet i Skåne

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Omslagsbild: Flygbild över Loshult kyrka och kyrkogård taget från söder år 2015. Fotograf: Pär-Martin Hedberg, HioPhoto. Bildrättigheter: Lunds stift.

Loshult kyrka från öster.

Loshult kyrka

Osby pastorat, Östra Göinge kontrakt, Lunds stift, Loshult socken, Loshult 6:1, Osby kommun, Skåne län och landskap.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljö

Loshult ligger i den skånska skogsbygden i norra delen av Osby kommun intill småländska gränsen. Kyrkan och kyrkogården ligger på en höjd centralt i byn där flera vägar sammanstrålar. Byns bebyggelse är av olika ålder och karaktär. Direkt norr om kyrkogården ligger prästgården som numer är i privat ägo. Väster om kyrkogården ligger före detta byskola och sockenstuga. Bebyggelsen har historiskt sett huvudsakligen varit grupperad längs vägen i nordsydlig riktning med Killeberg i söder och Älmhult i norr. Söder- och österut breder åkrar och ängar ut sig fram till järnvägen och väg 23 mellan Osby och Älmhult. Vägen fungerar som en tydlig barriär i landskapet och klipper av de visuella samband som tidigare funnits mellan bebyggelsen på ömse sidor om denna. Bortom odlingslandskapet avgränsas byn av skog.

Äldsta omnämnande av Loshult i skriftliga källor är från 1570-talet, då det skrevs *Losrødt*. Förleden antas komma från djurnamnet Lo och efterleden av *-ryd*. Efterleden har sannolikt blivit *-hult* eftersom orden dialektalt har samma uttal (*Losei*). Det finns en omfattande fornlämningsmiljö i och omkring Loshults kyrkby, däribland förhistoriska boplatser, gravar, fossil åkermark, järnframställningsplatser och tjär-dalar. Malmtillgång, järnframställning och skogsbruk har varit av central betydelse för bygden. Drivån, som rinner öster om väg 23, var farbar till Åhus på Skånes ostkust och har sannolikt använts för att frakta myrmalm från trakten ut till kusten.

Kyrkobyggnad

Kyrkan i Loshult är byggd 1591 efter att en tidigare kyrka på platsen brändes ner av svenska trupper under nordiska sjuårskriget år 1568. Den nedbrunna kyrkans ålder är okänd men utifrån traktens fornlämningsmiljö är det inte orimligt att den byggdes redan under medeltiden. Däremot har inga arkeologiska eller arkivaliska källor som bekräftar detta påträffats. En geometrisk karta från 1694 visar att kyrkogården var kvadratisk vid denna tid, med en klockstapel i nordvästra hörnet, en stiglucka i västra muren och eventuellt en öppning även i södra muren. En teckning, enligt uppgift från 1696, visar kyrkan med långhus och rakslutet kor med koringång i öster. Av teckningen att döma verkar kyrkogården ha varit omgärdad av en mur. Kyrkan är framställd med en markerad sockel, fyra rundbågade fönsteröppningar i södra långhusväggen, en i korets södra vägg samt en ingång i korets östra del. Kyrkans tak, liksom klockstapel, verkar ha varit täckta av spån. Enligt bevarade räkenskaper försågs kyrkan under 1690-talet med nya fönster i långhus och kor, varför det sannolikt är de vi ser på illustrationen.

Under 1700-talets första del målades kyrkan om invändigt och inreddes med en ny läktare, nytt altarskrank samt en ny, sluten bänkinredning. Ett vapenhus byggdes, oklart var, och taket belades med nytt spån. År 1712 byggdes en sakristia vid korets norra sida. 1780 nedmonterades den befintliga orgeln, som sades vara förbrukad, och orgelläktaren byggdes om.

År 1825 hade befolkningen i socknen ökat så pass att en rejäl tillbyggnad av kyrkan behövdes. Korsamar byggdes ut åt söder och norr, i linje med koret och en ny sakristia uppfördes öster om koret, allt efter ritningar av Johan Abraham Wilelius.

Bevarade bänklängder från 1828 och 1883 visar att platserna i kyrkan fördelades efter hemman. Gårdarnas storlek var sannolikt avgörande för hierarkin både i bänkarna, liksom i socknen i övrigt. Inhyser och egendomslösa brukade få sina platser på läktaren, eller längst bak i kyrkan.

Utblick över kyrkorummet mot koret, från orgelläktaren i väster. Tidigare fanns en klocka i väggen ovanför altarpredikstolen. Den muntliga traditionen säger att kyrkoherden ogillade att församlingen kunde ta tid på hans predikan varför klockan togs ner.

Nära fyrtio år senare, 1861, förlängdes långhuset med 20 meter åt väster och tornet uppfördes efter ritning av arkitekt Albert Törnqvist. Den omfattande ombyggnationen innebar att det mesta av 1500-talskyrkans väggar revs. Förutsatt att ritningarna från arkitekten följdes lämnades endast den östra korväggen kvar från 1591 års kyrka. Decenniet efter ombyggnaden finns uppgifter om en ny orgel och målningsarbeten. Lanterninen målades med vit oljefärg, tornets interiör målades med limfärg. Sakristia och kor vitkalkades. Gesimser, balusterdockor, dopfunt och andra detaljer bronserades. På 1890-talet installerades två järnkaminer för uppvärmning och tornur tillkom i lanterninen. Vid sekelskiftet putslagades kyrkan och vitkalkades ut- och invändigt. 1907 täcktes kyrktaken med papp och 1936 med kopparplåt då även tornkors och kula förgylldes.

1920 fick kyrkan en ny gestaltning invändigt då väggar och fönsternischer målades benvita med vita ramar och bänkinredningen ådrades för att efterlikna ljus ek. Under 1950-talet genomgick kyrkan en yttre underhållsrenovering och en mer genomgripande inre renovering efter planer av Georg Rudner vid Knut Nordenskjölds arkitektkontor. Exteriört behöll kyrkan sin karaktär, men invändigt blev förändringarna desto större. Långhusets bänkinredning ändrades så att mittgången bredades och två sidogångar skapades längs med norra och södra väggarna. Längs med väggarna byggdes fasta bänkar och i korsarmarna byggdes läktarunderbyggnader. I koret och vapenhuset lades kalkstensgolv, likaså lades fönsterbänkar av

Utblick över kyrkorummet mot orgelläktaren, från altarpredikstolen i öster.

kalksten. Sakristian försågs med en ingång i nordost. Kaminerna togs bort och elvärme installerades. Den vita färgen, som tillkommit under 1800-talet, avlägsnades på altarprediksstolen som dessutom förminskades genom att fyra oljemålningar togs bort. Två av dessa återplacerades 1962, men de två största är idag placerade på långhusets södra respektive norra vägg. I samband med ombyggnationen upptäcktes ett gravvalv från 1825 under sakristian. Vid korväggen, den enda delen av 1500-talskyrkan som är bevarad, upptäcktes vad som förmodas vara ett ursprungligt högaltare murat i gråsten och kalkbruk. Detta altare ska finnas bevarat under det nuvarande altaret. Tornspirans träkonstruktion och undertak förnyades. 1979 isolerades vindsbjälklaget. 1990 genomfördes ännu en omfattande inre renovering då kyrkans västra läktare försågs med underbyggnader och norra och södra läktarnas underbyggnader ändrades om. Värmeinstallationerna moderniserades, nya högtalare och ett skrudskåp tillkom. Ett väggaltare och en piscina installerades i sakristian. 1993 genomfördes en yttre renovering som omfattade fönsterrenovering, putslagningar och kalkavfärgning. Lanterninen reparerades också och textplattorna ovan västra respektive södra ingångarna konserverades.

Till vänster takgesimsen av trä kring sakristian samt en närbild på ett av fönstren på korgaveln. Till höger kyrkans torn med brädklädd lanternin. Blinderingar och urtavlor finns i samtliga väderstreck.

Exteriör

Loshults kyrka utgörs sedan 1865 av ett långhus med inkorporerat kor i öster och torn i väster, korsarmar åt norr och söder i linje med koret samt en halvrund sakristia öster om koret. Byggnadens fasader är spritputsade och vitkalkade, utan markerad sockel. En del grundstenar skjuter ut precis i markhöjd kring delar av kyrkan men är i stort sett överputsade likt fasaden. Längs långhusets och korsarmarnas takfot är ett murat och putsat listverk. På långhusvinden finns åtminstone en av mallarna till listverken bevarade. På sakristian finns ett enkelt profilerat listverk av trä. Kring tornets takfot löper ett profilerat listverk med tandfris.

Långhuset och korsarmarna täcks av sadeltak och sakristian av ett konformat tak. Tornet har ett tälttak, krönt av en firsidig lanternin med tälttak och en hög spira i mitten. I toppen på spiran finns en förgylld kula och kors. Samtliga tak har skivtäckning av kopparplåt med förskjutna skarvar. Lanterninens sidor täcks av en stående, gråmålad träpanel med parställda rundbågiga blinderingar i varje väderstreck. Blinderingarna är målade med korslagda spröjsar och omfattningar av vitmålade brädor. Ovan varje par blinderingar är en svartmålad urtavla med förgyllda visare och siffror.

I samtliga fönsteröppningar finns fönsterbågar av gråmålat trä av mer eller mindre likartat utseende. Långhuset har fyra rundbågade fönster med förskjuten tvärpost på var långvägg. Fönsterkarm och båge, samt mitt- och tvärpost sitter något indragna i fasaden. Varje fönster har fyra blyspröjsade lufter med utvändiga stormjärn och ålderdomliga beslag. Likadana fönster finns i tornets nedre våning, ett åt norr respektive söder. På korsarmarnas gavlar åt norr och söder är två rundbågiga fönster, med fyra lufter vardera, på ömse sidor om en portal. Fönsterkarm och båge, samt mitt- och tvärpost (vilken här är centrerad) är djupare indragna i murverket än de på långhuset. Samma utförande har två fönster på långhusets östra gavel, på ömse sidor om sakristian. Ovan korsarmarnas portaler är runda rosettfönster med ekerspröjsar. I sakristian finns två stickbågiga fönster med två lufter vardera och utvändiga stormjärn. Samtliga fönstersmygar är slätputsade med en smal, slätputsad omfattning. Långhusets västra gavel har ett halvt lunettfönster på var sida om tornet vilka ger ljus till läktaren. Över västporten i tornet sitter ett runt rosettfönster likt de på korsarmarnas gavlar. I höjd med klockvåningen har tornet två rundbågiga ljudöppningar åt varje väderstreck. Ljudöppningarna täcks av två träluckor vardera, utvändigt klädda med liggande, fasad träpanel i brun kulör.

Huvudentrén är belägen på tornets västra sida. En rundbågig, slätputsad och vitkalkad omfattning, murad i fyra språng omger dubbla kopparklädda portar. Omfattningen har en sockel av granit. Portarnas beklädnad är dekorerad med korslagda plåtband som bildar ett rutmönster över dörrarna. Även tympanonfältet är kopparklätt och försett med texten *"Gån in i hans portar med tacksägelse, i hans gårdar med lov"*. Söderporten i södra korsarmens gavelsida har en utskjutande, murad och slätputsad omfattning vilken upptill avslutas av ett listverk. Den nedre delen av omfattningen är av granit och omfattar en granittrappa i två steg. Porten, som är stickbågig, har ett enkelt dörrblad som är klätt med träpanel i fiskbensmönster. Över dörren finns ett fönster med spröjs i samma kulör som dörren. I det slätputsade fältet ovan dörren sitter en textplatt av röd kalksten med förgylld text som lyder *"Gudi allena äran under konung Carl XIV Johans regering utvidgades detta Loushults tempel år 1825 – AP. GJ. Cap. V: 48. 49"*

I norra korsarmen finns en enklare stickbågeformad port med en antydning till slätputsad omfattning som dock har spritputsats över i senare tid. Det enkla dörrbladet har samma sorts träpanel som södra porten. Portalomfattningens nedre del är av granit. Ingången till sakristian ligger på dess norra sida. Dörren, som omges av en kraftig granitomfattning, är utförd lika som korsarmarnas dörrar, med ett rombformat fönster i övre dörrbladet. En granittrappa leder upp till dörren.

Till höger ett av bänkkvarteren på läktaren. Till vänster dopplatsen söder om koret. I bakgrunden syns södra korsarmens läktarunderbyggnad och läktarfronten som vilar på kolonner.

Interiör

Ett vindfång innanför de dubbla ytterportarna i västtornet leder in till vapenhuset. Vindfångets väggar är murade medan innertak och väggen ovan porten är brädklädda. Här finns sentida dörrar vilka leder till olika biutrymmen. I ytterportens karm finns upphängningsbeslag efter en äldre port kvar. Till vapenhuset leder dubbla svängdörrar med gråmålat ramverk av trä, i övre och nedre delen av dörrbladen är lodräta glasade. Vapenhuset är ett rektangulärt rum med golv av grå och brun kalksten. Väggarna är huvudsakligen putsade och vitmålade, undantaget väggen mot vindfånget i väster samt trappbarriären, vilka båda är brädklädda. Mot södra väggen är en väggfast, gråmålad träbänk. Längs norra väggen leder en trätrappa upp till tornets första våning. I norra och södra väggen är rundbågiga fönster belägna i djupa mursmygar. Fönsterbänkarna är av brun, lågerhuggen kalksten. Innertaket utgörs av breda brädor målade i en blank, gråblå kulör. I en stickbågeformad, djup smyg är dörren till kyrkorummet vars dubbla, gråmålade dörrblad har tre fyllningar vardera. I norra dörrbladet finns ett runt titthål borrarat så att man kan titta in i kyrkorummet.

Den västra delen av kyrkorummet utgörs av en sentida läktarunderbyggnad. Väggarerna är vitmålade brädväggar med grå foder längs golv och dörröppningar, undantaget den västra väggen mot tornet som är murad och putsad. Golvbrädorna är kilsågade och vitskurade. Innertaket är av breda, målade brädor. Den norra delen av läktarunderbyggnaden rymmer kapprum och RWC, och den södra delen rymmer ett förberedelserum. Mittgången är öppen mot kyrkorummet och en grön gångmatta markerar riktningen mot koret. Den västra läktaren, tillika orgelläktare bärs upp av sex åttkantiga gråbeiga träpelare med polykroma och profilerade kapitäl.

Kyrkorummet är långsmalt, med inkorporerat kor i öster och korsarmar åt söder och norr i linje med koret. Korsarmarna har läktare vars fronter vilar på träpelare. Läktarfronterna går i liv med kyrkorummets långväggar. Golvet utgörs av kilsågade och vitskurade brädor. De murade väggarna i samtliga väderstreck är putsade och vitmålade och avslutas upptill av ett rikt profilerat listverk målat i gröngul marmorering och rött. Kyrkorummet täcks av ett tunnvalv av gråmålade, hyvlade brädor. Det finns tre rundbågiga fönster i vardera norra respektive södra långhusväggen, samt ett stickbågeformat fönster på var sida om altaruppsatsen i kyrkans östra vägg. Över orgelläktaren i väster finns ett halvt lunettfönster på var sida om orgeln, i kyrkans västra vägg. I kyrkorummet finns två slutna bänkkvarter, fristående från väggarna. Bänkkvarteren har enbart luckor mot kyrkans mittgång. Fasta bänkar är placerade längs med ytterväggarna. Samtliga bänkar är målade i två ljusa, gröna nyanser med fyllningar i bänkdörrarna som är marmorerade i grått och vitt. En varm, röd kulör förekommer som accentkulör på ramverk och psalmbokshylla. Över mittgången hänger tre mässingskronor som kring fästet har takrosetter. På altarunderbyggnadens och kyrkorummets långväggar är flera ljusplåtar av mässing placerade. Mellan de två västligaste fönsteraxlarna finns också psalmnummertavlor med baldakintak av mässing. Mitt på vardera långväggen finns också två stora oljemålningar i förgyllda ramar med textplattor och förgyllda festonger. På södra väggen återger målningen ett Golgatamotiv, och på norra väggen Jesu uppståndelse. Dessa målningar ska tidigare ha suttit på varsin sida om altarpredikstolen.

Koret markeras av kalkstensgolv i rödbrun och grå kulör, upphöjt två trappsteg kring altaret. Huvudmotivet i koret är altarpredikstolen och altarringen, innanför vilken det ligger brädgolv. På ömse sidor altarpredikstolen är grå fyllningsdörrar vilka leder till sakristian. Dörrarna har tympanonfält med oljemålningar. På ömse sidor om dessa är psalmnummertavlor med förgyllda ramar. Överst i altarpredikstolen finns ett triangelformat motiv i en molnformation med bakomliggande, förgyllda solstrålar. Detta motiv förstärks genom dagsljus från ett fönster som sitter

rakt bakom motivet. Utöver detta ljusinsläpp så flankeras hela altarpredikstolen av

Altarpredikstolen tillkom när kyrkan byggdes om år 1825 och är en av få bevarade i stiftet. Predikstolskorgen från den tidigare predikstolen, sannolikt samtida med kyrkan från 1591, är återanvänd i uppsättningen. Bakom altaret finns ett äldre, murat altare bevarat. Det upptäcktes vid renoveringen på 1950-talet.

ett stickbågigt fönster på var sida. Framför altarringen finns en fristående ambo och en kormatta vävd i röllakan i varma röda och blå kulörer. I södra delen av koret, i anslutning till södra korsarmen, är dopfunten placerad. Norr om koret finns ett piano, en ljusbärare och en låsbar säkerhetsmonter med ett exemplar av Karl XII bibel från 1703. En del av den fasta bänken mot norra korsarmens altarunderbyggnad är försedd med gångjärn och har tidigare varit öppning till en förvaring av kistbåren.

Korsarmarna på ömse sidor om koret har likadana underbyggnader med diverse ekonomiutrymmen som textilförvaring, pentry m.m. Dörrarna till underbyggnaderna är enkla och gråmålade och kröns vardera av ett svartmålat textfält med förgyllt text. Längs med gavelväggarna går trätrappor upp till läktarna vilka möblerade med enkla sittbänkar av oljemålat trä. Dessa bänkar är sannolikt av äldre modell än de i kyrkorummet. Ett rosettfönster över vardera läktaren bidrar med dagsljus. Läktarfronterna har vita ramverk med marmorerade fyllningar i grått, vitt och beige.

Orgelläktaren i väster har en front med rikt profilerat listverk nedtill och ett enklare upptill. Läktarfronten är dekorerad med marmorerade fyllningsfält omgivna av förgyllda ramar och beigea färgfält. Läktarens mittparti skjuter ut över mittgången.

Mitt på läktaren är orgeln placerad. På ömse sidor om orgeln är halva lunettfönster i djupa smygar vilka utgör ljusinsläpp över läktaren. Bänkkvarter med enkelt utformade träbänkar i sluttande plan finns på var sida om orgeln.

Bakom koret ligger sakristian som nås genom de båda fyllningsdörrar som flankerar altaret. I vardera dörren finns ett litet oxögefönster i den övre fyllningen. Sakristians golv är av kilsågade, vitskurade brädor och sannolikt ursprungligt. Väggarna är putsade och vitmålade med en grå list längs golvet och en rosa taklist. Taket består av gråmålade brädor. En trappa med räcke i gråmålat trä leder till en gräddvit fyllningsdörr vilken leder till predikstolen. I norra väggen finns en innerdörr till entrén som tillkommit vid 1900-talets mitt. Mot östra väggen finns ett sakristiealtare med krucifix på väggen ovanför. Här finns också ett vitmålat knäfall med knäfall och överliggare klädda i rött tyg. Uppgången till predikstolen får ljus från fönstret med bakom altarpupsatsen. I uppgången till predikstolen är en ursparning i övre trappsteget där delar av en tegelmur kan ses.

Kyrkans torn med klockvinden samt vinden över kyrkorummet nås via trappan i vapenhuset. Från den första våningen leder två gråmålade, fyllningsdörrar i trä in på orgelläktaren. Här förvaras även en äldre järnbeslagen kista. Från och med nästa våning är tornet kallställt. Tornmurarnas murverk av stora gråstenar och kalkbruk framstår tydligt. Bjälklagen utgörs av grova, fyrkantsbilade furubjälkar. Här förvaras diverse byggnadsmaterial och en liten lucka leder in till vinden över långhuset som är låg, med saxsparrade takstolar. En trätrappa leder vidare till klockvåningen. Klockstolen är huvudsakligen gjord av kraftiga furubjälkar. Här finns dubbla ljudluckor i samtliga väderstreck i rundbågade muröppningar. I klockvåningens övre del finns en landgång med räcke runt ytterväggarna och ett innertak av brädor. Följande våning tar oss upp till taket under lanterninen där tornets murkrön är synliga. Bjälklaget är även här av furu och undertaket av smala furubrädor. En av brädorna är återanvänd och har tydliga spår av rödtjärning. Efter detta når vi lanterninen där en enkel trästege leder vidare upp i tornspiran. Här är mycket av bjälklaget utbytt till tryckimpregnerat virke. Lanterninens väggar består av enkla oisolerade brädväggar. Mellan en del brädor finns spår av tjära. Öppningsbara urtavlor finns i samtliga väderstreck. Här finns även ett väderskyddat utrymme för klockans urverk. På väggarna finns flera anteckningar från tidigare åtgärder, bland annat *Målat 1888 IBS*.

Inredning och inventarier

Kyrkans **altarpredikstol** tillkom 1825, i samband med att kyrkan byggdes till med korsarmar och ny sakristia. Den äldre predikstolskorgen från 1590-talet inkorporerades då i den nya anordningen. Korgen flankeras av oljemålningar omgivna av

kolonner med förgyllda kapitäl och marmorerade listverk. Målningarna står ovanpå tillika marmorerade fält med textfält i svart med förgylld text. Mitt under korgen är en oljemålning med förgylld ram som återger motivet *Nattvarden*. Ovan korgen flankerar två oljemålade, utsågade figurer på svarta textfält ett triangulärt motiv med Jungfru Maria och Jesusbarnet. Kring triangeln är texten ”*Gud är kärleken*”. Motivet omges av ett moln med putti och därom ett förgyllt strålknippe. Bakom detta är ett fönster vars ljusinsläpp förstärker motivet. På baksidan av motivet med Jungfru Maria och Jesus är en glasruta med ett ord på hebreiska inskrivet. Detta syns enbart från uppgången till predikstolen. Från taket hänger en vitmålad duva. Under tidigt 1900-tal togs delar av altarpopsatsen bort. Under 1950-talet återställdes den ursprungliga färgsättningen efter att hela altarpopsatsen vitmålast och bronserats under 1800-talet. Predikstolskorgen nås via en trappa i sakristian. Dörren, trappan och insidan av predikstolskorgen ger ett ålderdomligt intryck, liksom den fasta, uppfällbara sittpall som finns monterad där.

Altarringen har en kraftig sockel av trä, med ett knäfall klätt med grönt sammets-tyg. Balustraden består av kraftiga, svarvade balusterdockor i grått med förgyllda detaljer. Överliggaren av trä är målad i gröngrå kulör.

Dopfunten är av trä och daterad till 1600-tal. Cuppan har formen av en åttkantig urna, vitmålad med bronserade kanter. Skaftet, som smalnar av mot cuppan, har samma färgsättning som denna. Foten är gråmålad och utkragande mot basen. Ett åttkantigt dopfat tillhör uppsättningen sedan 1950.

Bänkinredningen är enligt vård- och underhållsplanen för kyrkan från renoveringen 1951-52. Det framgår inte om den äldre bänkinredningen byggdes om eller om den nyttillverkades i sin helhet. Muntliga uppgifter säger att samtliga bänkar lyftes ut på 1950-talet och inga uppenbara spår av ålderdomligt material är synligt idag. Inredningen utgörs av två slutna bänkkvarter i långhuset samt väggfasta bänkar längs södra och norra långhusväggarna. Bänkarna är målade i en blekt grön kulör med marmorerade fyllningar på dörrarna. På listverk finns en kontrasterande roströd kulör. På läktarna finns en öppen bänkinredning, på sluttande golv. Bänkarna är av enklare typ än de i kyrkorummet, gråmålade, med släta gavlar som upp- till avslutas av en profilerad trälist.

Kyrkans **orgel** är en rekonstruktion av kyrkans äldre orgel, tillverkad av orgelfabrikant Lundahl & Olsen år 1867. Nuvarande rekonstruerade orgel byggdes av A Mårtenssons orgelfabrik AB år 2006. Orgelfasaden är från 1867. Den utgörs av tre vimpergförsedda fält, åtskilda av åttkantiga kolonner, alla rymmande synliga pipor. Färgsättningen är rosa, grå och vit med förgyllda partier.

Kyrkan har tre **klockor**. Storklockan är gjuten 1729 och lillklockan 1738, båda av A Wetterholtz i Malmö. På lillklockan finns en svag avteckning, eventuell påmålad, av året 1829. Båda klockorna har textfält med mer utförlig information som dock var svårtydd på grund av det trånga utrymmet. Södra korsarmens port ska ha fungerat som huvudingång innan västtornet uppfördes, där finns en mindre malmklocka i en öppning med timmerram. Klockan ska vara gjuten 1729 av samma tillverkare som övriga klockor.

Övrigt

I uppgången till altarpredikstolen syns några få synliga tegelstenar av vad som kan vara 1500-talskyrkans murade vägg.

I förberedelserummet dels en av de äldre bänkdörrarna, med ålderdomlig bemålning och textfält, samt bevarade gångjärn. Bänkdörren är traditionellt byggd med ramverk och fyllning. Dessutom finns här en liten, ramförsedd tavla med skrift som berättar om kyrkans renovering år 1692.

På vinden ovanför långhuset samt i tornet finns mallar av trä till kyrkans gesims samt äldre byggnadsdetaljer återfunna under kyrkgolvet år 1952. Här förvaras även nedmonterade dörrar till norra- respektive södra korsarmen.

Kyrkogård

Den del av kyrkogården som var tagen i bruk före år 1900 avgränsas huvudsakligen av en kallmur av gråsten i form av en stödmur. Kyrkogården har utvidgats norrut 1827 och 1863, båda gångerna i samband med att kyrkan byggts om eller renoverats. Det är troligt att den kallmurade gråstensmuren som idag omger en stor del av den äldre kyrkogården lades vid utvidgningen på 1860-talet, då det också finns uppgifter om att stora träd och hagtornshäckar kringgärdade kyrkogården. 1912 skedde en utvidgning åt nordväst, längs med Snapphaneleden. På 1950- och 60-talen gjordes utvidgningar åt norr, över prästgårdens mark. Dessa omges av murar av huggen sten, delvis lagd i hårt bruk. I norr avgränsar en mur av huggen gråsten i murbruk, murens insida utgörs av en jordslänt.

Kallmuren omger den del av kyrkogården som var i bruk före år 1900. Rationaliseringsåtgärder under 1960-talet gör att kyrkogården idag karaktäriseras av en stor mängd bevarade gravvårdar placerade direkt i gräsmattan, utan kringgårdande stenramar eller bäckar.

En ännu större utvidgning åt nordväst förbereddes med mur och trädplantering men området har aldrig tagits i bruk.

År 1968 påbörjades en omfattande rationalisering av kyrkogården då stenramar, planteringar, häckar m.m. togs bort. Dessa åtgärder resulterade i den karaktär kyrkogården har idag, med en omfattande mängd gravvårdar placerade direkt i gräsmattan.

Huvudentrén finns i kyrkogårdens sydvästra del mitt för kyrkans västport. Här en finns en svartmålad dubbelgrind av järnsmide, flankerad av enkelgrindar. Grindarna är fästa i granitstolpar med datumet 14/6 1825 samt namnet *Olcén* inhugget. Samma år ska familjen Olcéns gravkor, beläget under sakristian, ha anlagts. Femtio meter norr om huvudentrén finns ännu en dubbelgrind av järnsmide som härstammar från utvidgningen av kyrkogården kring 1912. I öster finns ytterligare en grindförsedd entré med dubbla grindar av järnsmide med en enkelgrind av samma utformning på norra sidan. Grindbladen är rektangulära med lodräta ribbor. De är fästa i huggna granitstolpar som kröns av granitskivor. Längs med muren kring den äldsta delen av kyrkogården finns en handfull äldre träd kvar som kan ha varit del av en tidigare sammanhållen trädkrans.

Byggnader på kyrkogården

Ett bårhus uppfördes under 1950-talet på kyrkogårdens norra del. Ritningarna gjordes av dåvarande länsarkitekten Allan Nilsson. Byggnaden har en gjuten grund och en sockel klädd med granitskivor. Väggarna är murade av tegel, putsade och avfärgade i vitt. Taket är täckt med skiffer och har ett ljusinsläpp i norra takfallet. Entrén markeras av en klassisk portalomfattning i huggen granit kring två bastanta dörrblad av ek, klädda med kopparplåt. Ovan entrépartiet har murverket en försänkning i form av ett kors. Inne i bårhuset finns ett smalt altare och en altartavla av keramik.

Karaktärisering

Fornlämningsmiljön kring Loshult vittnar med såväl boplatzlämningar, gravar och spår efter jordbruk och järnframställning att området tidigt varit brukat. Detta talar för en medeltida etablering av en kyrka i socknen. Dagens kyrka är dock uppförd 1591 efter att en tidigare kyrka på platsen bränts ner i samband med det nordiska sjuårskriget 1568. Om denna tidigare kyrka är mycket lite känt. Att Loshult är en by precis intill den gamla gränsen mellan Danmark och Sverige har präglat såväl historieberättandet som kyrkans bebyggelsehistoriska utveckling. Kyrkan och kyrkogården samt intilliggande bebyggelse har än idag en tydlig karaktär av traditionellt sockencentra där före detta skola, sockenstuga och prästgård ligger samlad i kyrkans närhet.

Kyrkans exteriör karaktäriseras idag av de till- och ombyggnader som genomfördes under 1800-talet för att möta behovet av en större kyrkobyggnad för den växande befolkningen. Korsarmarna från 1825 och den något senare genomförda västförlängningen och tornstillbyggnaden ger kyrkan en nyklassicistisk karaktär. Till karaktärsdragen kan nämnas den symmetriska uppbyggnaden av byggnadskroppen, stora och jämnt utplacerade fönster, slätputsade och ljusa fasader. Tornets lanternin samt sakristians utformning är byggnadsdelar som har en mer provinsiell karaktär präglad både av tidens ideal och en traditionell hantverksskulturs. Malmklockan i södra korsarmens gavel vittnar om att detta var kyrkans huvudingång innan tornet byggdes.

Blandningen av tidsenliga ideal i möte med traditionell hantverkstradition präglar även kyrkans interiör. Kyrkorummets rymd, till vilket det högresta tunnvalvet och fönstrens generösa ljusinsläpp bidrar, samt att koret är inkorporerat i långhuset är typiska 1800-talsföreteelser. Breda golvtilljor, kilsågade och hyvlade brädor i tunnvalvet och övriga innertak, det rikt profilerade taklistverket av trä, sakristians snick-

erier och fönstrens omsorgsfulla utformning bidrar med en ålderdomlig, individuellt hantverkspräglad karaktär till byggnaden. 1950- och 1990-talets renoveringar där läktarunderbyggnader och kalkstensgolv tillkommit i kor och vapenhus bidrar med ännu en årsring till interiörens karaktär.

Kyrkans altarpredikstol som tillkom 1825 men den äldre predikstolen från 1591 inkorporerades i den nya anordningen. Altarpredikstolen betraktades vid tiden som en bra lösning eftersom den möjliggjorde en symmetrisk möblering i koret i enlighet med klassicismens ideal. Detta är ännu ett exempel på hur kyrkans karaktär präglas av blandningen mellan det tidstypiska och det individuellt och hantverksmässigt präglade. Altarpredikstolarna var populära i gränstrakten mellan Skåne och Småland. Senare motarbetades den här möbleringen av stiftet varför Loshults altarpredikstol idag är en av få bevarade i stiftet.

Att tänka på

- Den kyrkliga historien i Loshult rymmer frågor om när den första kyrkan byggdes. En arkeologisk undersökning av markytan kring kyrkan skulle möjligtvis kunna belysa denna historik och även ge klarhet i var och hur vapenhuset byggdes i början av 1700-talet.
- En byggnadsarkeologisk undersökning av östra korväggen med putsprover från denna och det murade altaret som finns kvar bakom dagens altare skulle kunna ge ytterligare ledtrådar kring kyrkans äldsta historia.
- Loshult kyrka karaktäriseras av en provinsiellt tolkad nyklassicism. I förvaltningen av kyrkan bör medvetenhet om dess värden vara närvarande. Planera förändringar långsiktigt och eftersträva funktionalitet för att minimera ingreppen i kyrkorummet.
- Loshult kyrka karaktäriseras av en balans mellan nytillskott och traditionella, hantverksmässigt präglade byggnadsdelar. Snickerier, dörrpartier, tunnvalv, innertak, golv, uppgången till altarpredikstolen med flera trädetaljer har spår av äldre hantverksteknik vilket bidrar till kyrkans autenticitet, karaktär och upplevelsevärde.
- Kyrkans fönsterglas är delvis mycket välbevarat och har vid behov ersatts med traditionellt munblåst glas. Vid eventuella behov av reparation och byte av glas bör målsättningen vara att fortsätta i samma anda.

Skydd

Kyrkor och kyrkogårdar tillkomna före 1940 skyddas som kyrkligt kulturminne, enligt *Kulturmiljölagen 4 kap.*

Källor

Underhållsplan för Loshult kyrka, Wikerstål arkitekter AB, 2005.

Vård- och underhållsplan för Loshults kyrkogård, R 2017:14, Regionmuseet Skåne, 2017.

Svensket ortnamnslexikon, Språk- och folkminnesinstitutet, 2003.

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, 2015.

Lunds stifts orgelinventering, 2020.

Internet

Riksantikvarieämbetets söktjänst Fornsök:

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Lantmäteriets söktjänst Historiska kartor:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/historiskakartor/search.html>

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2020-02-26

Fältinventering: Åsa Eriksson Green

Rapportsammanställning och foto: Åsa Eriksson Green

Granskning: Kerstin Börjesson

Färdigställd: 2020-03-16

